

Żoła

- Czas powstania XX w.
- Wymiary wysokość: 23 cm, szerokość: 9 cm
- Numer inwentarzowy MP 002
- Muzeum [Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków w Ciężkowicach](#)
- Tematy [natura](#), [śmierć](#)
- Technika [dermoplast](#)
- Data pozyskania przekazany w kolekcji dr. W. Tomka w 1989 (czas i okoliczności pozyskania nieznane)
- Prawa do obiektu Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków
- Prawa do wizerunków cyfrowych domena publiczna
- Digitalizacja RPD MIK, projekt Wirtualne Muzea Małopolski
- Tagi [3D](#), [natura](#), [zwierzeta](#), [3D plus](#), [domena publiczna](#)

Stara, nieużywana już nazwa Żoły (*Merops apiaster* Linnaeus, 1758) — szcurek pszczołojad — mówi sporo o jego biologii. Żoła (pełna nazwa zgodnie binominalnym nazewnictwem gatunków *Merops apiaster*) to ptak z rodziny żoła (większość gatunków z tej rodziny występuje w Afryce i Azji). Żywi się owadami, w tym pszczołami i osami, łapanymi w locie. Żoły zakładają gniazda w skarpach

lessowych, drążąc w nich specjalne tunele (najczęściej w wysokich skarpach i brzegach). W Polsce to ptaki bardzo nieliczne, występują w jej południowo-wschodniej części, przede wszystkim w województwach lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim. Obiekt zakonserwowany jako dermoplast. Na tle rodzimych gatunków Żołą wyróżnia wiele cech. Należy do kraskowych, najbardziej egzotycznych i ciepłolubnych ptaków w naszym kraju. Jest najbardziej kolorowym ptakiem. Oczywiście żaden eksponat czy nawet dobre zdjęcie nie odda piękna i kolorytu tego ptaka. Niestety ze względu na małą liczebność, trudno je obserwować. W Polsce wiadomo o mniej niż 80 parach lęgowych. Największe kolonie znajdują się w południowo-wschodniej części kraju (nad rzekami Bug i San). W przeszłości Żoła była rzadziej obserwowana niż obecnie. Sporadycznie widywano te ptaki od XVIII wieku, głównie niełęgowe. Od l. 50. i 60. ubiegłego wieku ich liczba zaczęła rosnąć, osiągając tę wspomnianą. W ostatnim ćwierćwieczu ekspansja gatunku w naszym kraju wyraźnie osłabła. W szerszej skali, oprócz niewielkich wahań, światowa populacja wydaje się stabilna i niezagrożona. Interesującym zjawiskiem (l. 70.—80.) było wycofywanie się tego ptaka z niezaludnionych dolin rzecznych. Prawdopodobnie z braku odpowiednich miejsc do gniazdowania osiedlała się w miastach (można ją było spotkać w Rzeszowie, Dębicy, Tarnowie i Przemyślu).

Więcej: <http://www.tbop.org.pl/programy/ochrona/zolna/>

Opracowanie: Wojciech Sanek (Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków), Redakcja WMM, © wszystkie prawa zastrzeżone

O tworzeniu kolekcji naturalnych, dermoplastach i sztuce preparowania

Włodzimierz Tomek był przedstawicielem szerokiego grona znawców i miłośników przyrody. Pracował jako leśnik, a jego hobby było myślistwo. Wiążąc się życiowo z Ciężkowicami, postanowił stworzyć kolekcję przyrodniczą reprezentującą przyrodę regionu Pogórza Ciężkowickiego. Jego sukcesywnie powiększane zbiory są obecnie prezentowane w muzeum jego imienia. Stały się one również obrazem historycznym przyrody tego regionu — wiele z pozyskanych eksponatów reprezentuje gatunki, których zasięg nie obejmuje już tego terenu.

Innym aspektem jego działalności jest kolekcjonowanie obiektów związanych z historią naturalną. Tworzenie prywatnych kolekcji (egzotycznych zwierząt i roślin), działalność placówek naukowych pod postacią naukowych wypraw odkrywczych w różne rejony świata, zainteresowanie historią naturalną (na przykład paleontologia) zaowocowały powstaniem kolekcji obejmujących przyrodę ożywioną i nieożywioną. Wiązało się to z rozwojem nowożytnych nauk przyrodniczych, których istotną częścią był rozwój taksonomii. Pozyskane eksponaty służyły badaniom i szeroko powstającym wystawom historii naturalnej, niezmiernie popularnym w XIX wieku. Z tego okresu datują się największe kolekcje oraz wtedy powstałe najślynniejsze muzea: American Museum of Natural History w Nowym Jorku, Humboldt-Museum w Berlinie, Natural History Museum w Londynie.

Korzystając z tych doświadczeń, lokalni badacze amatorzy rozpoczęli tworzenie kolekcji obejmujących faunę i florę z najbliższej okolicy. Wiele z tych osób było myśliwymi, a ich obszarem zainteresowania było tworzenie kolekcji myśliwskich prezentowanych w tak zwanych gabinetach myśliwskich. To obecnie odrębna gałąź kultury myśliwskiej z własną typologią trofeów i zasadami etycznymi (myśliwy, tworząc gabinet, powinien w nim umieszczać tylko trofea pozyskane samodzielnie).

Zarówno kolekcjonowanie trofeów myśliwskich, jak i tworzenie kolekcji przyrodniczych wiąże się z rozwojem działalności preparatorskiej, czyli umiejętnościami spreparowania eksponatów, tak aby zachować ich trwałość, a w wypadku kolekcji myśliwskich również umiejętnościami związanych z jak najwierniejszym oddaniem „żywego zwierzęcia”, na przykład w ruchu, podczas polowania.

Prezentowane w kolekcji Wirtualnych Muzeów Małopolski obiekty z Muzeum w Ciężkowicach mają charakter tak zwanych dermoplastów. Ten rodzaj preparacji polega na rozciągnięciu skóry danego zwierzęcia (odpowiednio zabezpieczonej przed niszczeniem przez użycie chemikaliów — między innymi dawnej był to arsenik) na specjalnie wymodelowanym kształcie (z drewna lub plastiku)

odpowiadającym fizycznemu ciału zwierzęcia. Następnie obiekt się zszywa i dodaje galanterię: szklane oczy, uzębienie itp.

Często dermoplasty są potem używane w dioramach przyrodniczych, czyli specjalnych panelach wystawowych ukazujących jakiś fragment środowiska (las, jezioro) lub scenę z dzikiego życia (karmienie, polowanie).

Podsumowując, kolekcja z Ciężkowic jest oparta ideologicznie zarówno na idei kolekcji naukowej, jak i idei kolekcji myśliwskich. Ewoluowała ona od kolekcji myśliwskiej w stronę kolekcji naukowej.

Opracowanie: Piotr Knaś (MIK),

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/).

Zobacz obiekty z [Muzeum Przyrodniczego im. Krystyny i Włodzimierza Tomków](#) w zbiorach Wirtualnych Muzeów Małopolski:

[Gadożer](#)

[Zołna](#)

[Kraska](#)

[Sroka albinos](#)

Tagi: [Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków w Ciężkowicach, licencje Creative Commons](#)